
Zbigniew Groszek | zgroszek@wp.pl

Spółeczna Akademia Nauk

Współpraca cywilno-wojskowa w NATO – struktury i ich funkcjonowanie

Civil-military Cooperation in NATO – Structures and Their Functioning

Abstract: NATO, apart from the basic function of the collective defense of the member states, since the early 1990s has been conducting crisis response operations – military and humanitarian – in many regions of the world, saving lives and property of people, as well as contributing to strengthening and stabilizing international security. Both the collective defense of the Alliance member states and crisis response operations, usually conducted outside these countries, in areas often lacking fully functioning institutions and efficient infrastructure, enforce close cooperation between civil and military bodies and institutions. For civil-military cooperation to be effective, it must be implemented in accordance with the principles and tasks specified in the normative documents, through well-prepared and equipped CIMIC structures (forces and necessary resources) that facilitate this cooperation and ensure commanders of NATO and civilian institutions to achieve the objectives of the operations. The structures of civil-military cooperation differed depending on the type, nature and location of operations conducted by NATO. Thus, the basic question arises: how were organized and how the civil-military cooperation structures (CIMIC) functioned in selected NATO crisis response operations?

This article is an attempt to answer this rather complex question, based on the analysis of available publications and normative documents as well as own reflections on this subject. Key words: Organization of the North Atlantic Treaty (NATO), civilian environment, civil-military cooperation (CIMIC), governmental and nongovernmental organization

Wstęp

NATO, poza zasadniczą funkcją, jaką jest obrona kolektywna państw członkowskich, od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku prowadzi operacje reagowania kryzysowego – militarne i humanitarne – w wielu rejonach świata, ratując życie i mienie ludzi, a także przyczyniając się do wzmocnienia i stabilizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Zarówno obrona kolektywna państw członkowskich Sojuszu, jak i operacje reagowania kryzysowego, prowadzone z reguły poza granicami tych państw, na terenach często pozbawionych w pełni działających instytucji i sprawnej infrastruktury, wymuszają ścisłą współpracę między cywilnymi i wojskowymi organami i instytucjami. Aby współpraca cywilno-wojskowa była efektywna, musi być realizowana zgodnie z zasadami i zadaniami¹ określonymi w dokumentach normatywnych przez dobrze przygotowane i wyposażone struktury CIMIC (siły i niezbędne środki), które ułatwiają tę współpracę i zapewniają dowódcom NATO i instytucjom cywilnym osiągnięcie celów prowadzonych operacji. Struktury współpracy cywilno-wojskowej różniły się w zależności od rodzaju, charakteru i miejsca prowadzonych przez NATO operacji.

Zatem, nasuwa się zasadnicze pytanie: jak były zorganizowane i jak funkcjonowały struktury współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) w wybranych operacjach reagowania kryzysowego NATO?

Próbę odpowiedzi na to pytanie, na podstawie analizy treści nielicznych publikacji i dokumentów normatywnych oraz własnych przemyśleń dotyczących przedmiotowej problematyki, zawarto w niniejszym artykule.

O strukturach współpracy cywilno-wojskowej w dokumentach normatywnych NATO i literaturze przedmiotu badań

Struktury współpracy cywilno-wojskowej to wyszkolony personel wojskowy CIMIC, zorganizowany w określone komórki (organy) CIMIC na wszystkich szczeblach dowodzenia siłami zbrojnymi NATO, oraz grupy CIMIC, centra CIMIC i zespoły CIMIC, składające się z personelu wojskowego oraz cywilnych ekspertów, odpowiednio przygotowane i wyposażone, przeznaczone do realizacji zadań w rejonie prowadzonych operacji.

Dokumenty normatywne dotyczące współpracy cywilno-wojskowej w NATO w sposób bardzo ogólny określają rodzaje struktur CIMIC, jakie powinny być zorganizowane

---

¹ Istotę, cele, funkcje oraz podstawy normatywne współpracy cywilno-wojskowej w NATO autor przedstawił w artykule zamieszczonym w wydawnictwie Społecznej Akademii Nauk „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, tom XIX, zeszyt 8, Część II, ss. 219–232, natomiast zasady i zadania tej współpracy – w artykule zamieszczonym w niniejszym zeszycie.

w organach dowodzenia siłami zbrojnymi NATO oraz w rejonie prowadzonych operacji. W Polityce współpracy cywilno-wojskowej NATO MC-411 wskazuje się jedynie na potrzebę istnienia i wzmocnienia komórek sztabowych CIMIC w ramach zintegrowanej struktury dowodzenia NATO [MC-411/1, section 3]. W doktrynie współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9 oraz jej odpowiedniku – doktrynie współpracy cywilno-wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9 określono, że wypełnienie funkcji i realizacja zadań CIMIC wymagają posiadania niezbędnych zdolności operacyjnych, które obejmują trzy elementy: w pełni rozwiniętą politykę, założenia doktrynalne, koncepcje i procedury działania CIMIC; zrozumienie i zdolność zastosowania doktryny w praktyce poprzez uwzględnianie zagadnień CIMIC w procesie szkolenia i doskonalenia zawodowego kadry; i co najważniejsze – posiadanie możliwości fizycznych w postaci wyszkolonego personelu, utworzonych i funkcjonujących w okresie pokoju jednostek (struktur) CIMIC oraz wspierających środków materiałowych, które w aktualnie obowiązującej w NATO doktrynie CIMIC AJP-3.4.9 zostały wyodrębnione jako czwarty element zdolności operacyjnych CIMIC, nazwany wsparciem logistycznym infrastruktury CIMIC (zob. rys. 1) [por. AJP-9; DD/9; AJP-3.4.9].

Rysunek 1. Zdolności operacyjne CIMIC

Źródło: opracowanie własne na podstawie doktryny CIMIC AJP-3.4.9.

Z punktu widzenia omawianego problemu w niniejszym artykule najważniejszymi zdolnościami operacyjnymi CIMIC są zdolności fizyczne, a w nich struktury organizacyjne CIMIC. Przyjmuje się, że dla osiągnięcia zdolności CIMIC niezbędne jest ustanowienie komórek organizacyjnych ds. współpracy cywilno-wojskowej w dowództwach wszyst-

kich szczebli. Liczba i struktura personelu w tych komórkach będzie różniła się w zależności od szczebla dowodzenia oraz charakteru wykonywanych zadań. W skład personelu będą wchodzić również oficerowie łącznikowi przydzieleni do agencji i organizacji cywilnych. Niezależnie od tego, czy personel CIMIC będzie tworzył odrębną komórkę, czy wejdzie w skład pionu operacyjnego danego sztabu, personel CIMIC będzie zajmował się ułatwianiem różnego rodzaju kontaktów pomiędzy wojskiem a środowiskiem cywilnym. Ponadto jego działania będą w pełni skoordynowane z działaniami personelu pozostałych komórek sztabu. Zasadniczym zadaniem personelu wchodzącego w skład wyżej wymienionych komórek organizacyjnych CIMIC jest wspieranie i doradzanie dowódcy; przygotowywanie i przedstawianie ocen i propozycji działania dotyczących współpracy cywilno-wojskowej; inicjowanie działań wspierających plan operacji oraz utrzymywanie niezbędnych relacji łącznikowych z środowiskiem cywilnym w rejonie prowadzonych działań. Przedstawiane dowódcy oceny sytuacji mogą być podstawą rozwinięcia w rejonie prowadzonych działań dodatkowych sił CIMIC, które dzielą się na dwie kategorie [AJP-9; DD/9]:

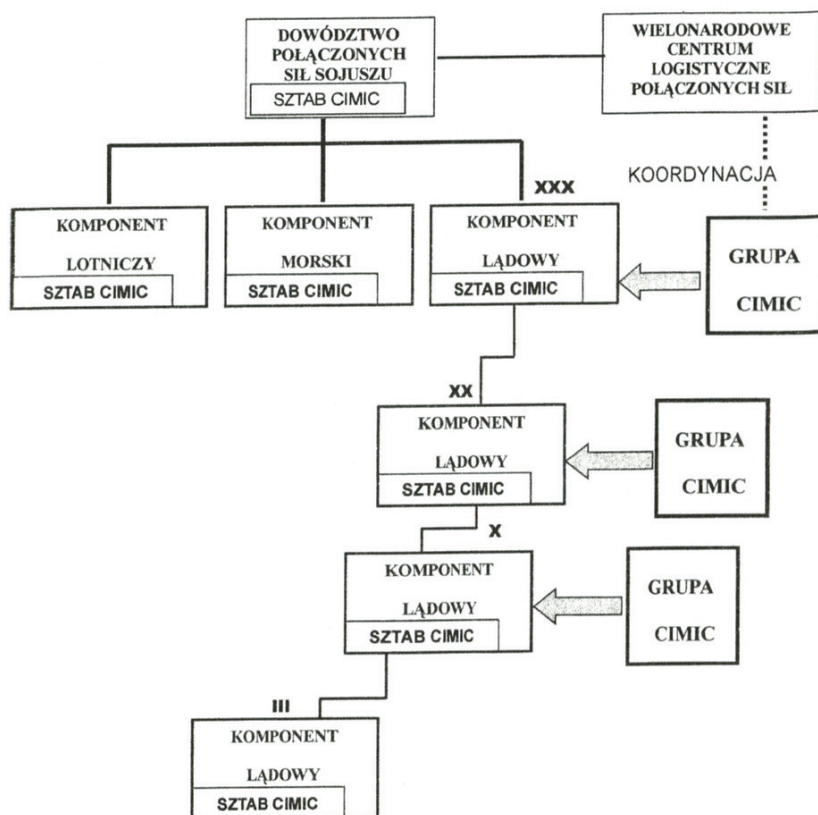
- *grupy CIMIC* – posiadające wyraźną strukturę organizacyjną, wyposażenie i zaopatrzenie stosowne do prowadzonych działań współpracy cywilno-wojskowej, których podstawowym zadaniem jest wspieranie dowódcy w realizacji zadań szczebla taktycznego. Ich wielkość i czas realizacji zadań w rejonie prowadzonej operacji uzależnione będą od specyfiki wykonywanych zadań oraz od czasu, jaki będzie niezbędny do rozwinięcia w tym rejonie stosownych (niezbędnych) cywilnych struktur i organizacji;
- *eksperti (specjaliści) CIMIC* – zatrudnieni ze względu na ich fachową wiedzę, jeżeli jest ona w inny sposób niedostępna na obszarze działań. Mogą pochodzić z wielu środowisk i nie muszą być osobami wojskowymi. Ich zadaniem może być pomoc w analizach i ocenach, procesie planistycznym lub realizacji konkretnych przedsięwzięć (projektów) CIMIC.

W doktrynie współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-3.4.9 dodano jeszcze jedną kategorię dodatkowych zasobów CIMIC, jaką jest *planowanie fiskalne*, argumentując, że realizacja projektów CIMIC i innych działań CIMIC potrzebujących nakładów finansowych wymaga szczegółowego planowania fiskalnego przed przystąpieniem do ich realizacji [AJP-3.4.9, ss. 2–6]. Jednak zdaniem autora tej kategorii nie można zaliczyć do dodatkowych sił (zasobów) CIMIC, ponieważ są to po prostu działania planistyczne.

Grupy CIMIC to jednostki, które mogą zostać rozmieszczone w rejonie wspólnych działań jako część kontyngentu narodowego lub połączonych sił sojuszniczych. Skład grupy CIMIC może być jedno- lub wielonarodowy. Grupa będzie brała udział w szkoleniach i ćwiczeniach, wykorzystując taktyki, techniki i procedury wymagane do przeprowadzenia działań CIMIC, takich jak dokonywanie analiz i ocen, organizowanie centrów CIMIC itp. Grupa CIMIC będzie się znajdować pod kierownictwem operacyjnym dowódcy operacji, który, w większości przypadków, będzie ją przekazywał pod kierownictwo

dowódcy komponentu lądowego. Niemniej jednak dowódca grupy CIMIC będzie posiadał władzę nad wszystkimi profesjonalnymi elementami grupy, odpowiadał za określanie priorytetów, przydzielanie i rozmieszczanie własnych organicznych zasobów oraz za realizację otrzymanych zadań. Grupa CIMIC może składać się z dowództwa, kompanii dowodzenia i kilku kompanii wsparcia CIMIC. Głównym zadaniem grupy CIMIC jest wsparcie dowódcy w ustanowieniu i utrzymaniu pełnej kooperacji z ludnością cywilną i instytucjami w obszarze działania w celu stworzenia najbardziej sprzyjających warunków współpracy cywilno-wojskowej. Może również wspierać inne komponenty połączonych sił sojuszniczych (zob. rys. 2). Jeżeli pojawi się taka potrzeba, grupa CIMIC będzie również zapewniała obsadę personalną centrów CIMIC [AJP-9; Cieślarczyk, Chojnacki, Radomyski 2003, s. 39].

Rysunek 2. Struktura organizacyjna CIMIC

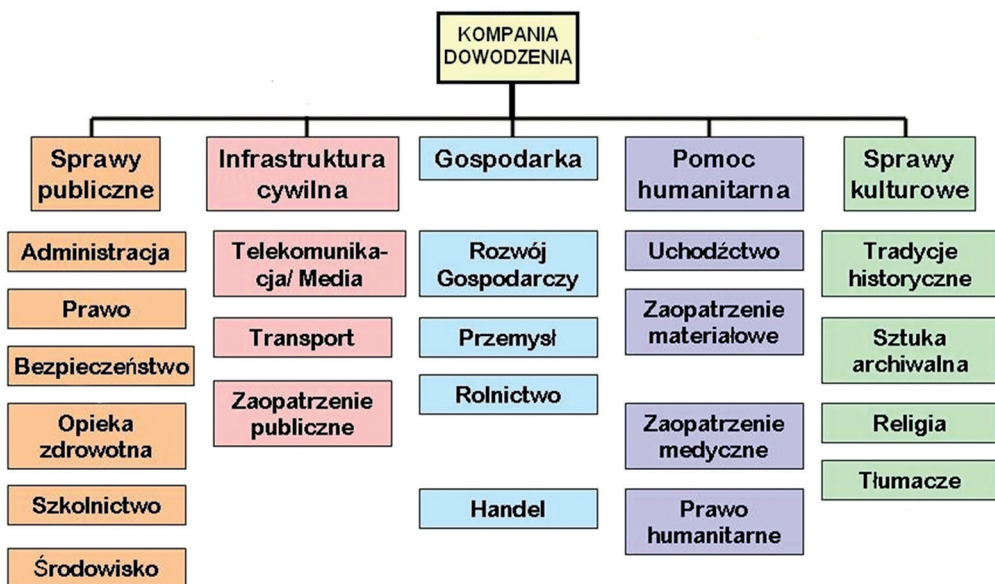

Źródło: doktryna współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9, ss. 5–4.

Ważnym elementem w grupie CIMIC są *specjaliści* posiadający wiedzę i kwalifikacje w różnorodnych dziedzinach, takich jak administracja cywilna (sprawy publiczne), infrastruktura cywilna, handel i ekonomia (gospodarka), sprawy kulturowe czy pomoc humanitarna. Wchodzą oni w skład kompanii dowodzenia (zob. rys. 3), zapewniają ekspertyzy o charakterze niewojskowym w celu wsparcia sztabów, wzmocnienia więzi z organizacjami cywilnymi i zapewnienia doradztwa i specjalistycznych ekspertyz w realizacji określonych projektów.

Centra CIMIC są zasadniczym elementem służącym utrzymywaniu kontaktów ze środowiskiem cywilnym. To miejsca, w których odbywa się współpraca i wymiana informacji pomiędzy personelem wojskowym, organizacjami cywilnymi, władzami cywilnymi i ludnością. Centra CIMIC powinny: być początkowym punktem kontaktowym; stanowić centralny punkt łączności dla wsparcia i harmonizacji celów CIMIC; zapewnić wymianę informacji; monitorować sytuację i zbierać odpowiednie informacje; zapewniać odbiór informacji na rzecz wsparcia operacji informacyjnych; ponadto powinny znajdować się w miejscach łatwo dostępnych, poza terenem wojskowym [Cieślarczyk, Chojnacki, Radomski 2003, s. 39].

Rysunek 3. Zespoły specjalistów w kompanii dowodzenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Panek 2005, s. 79].

Warto podkreślić, że poza wymienionymi wyżej strukturami współpracy cywilno-wojskowej w NATO tworzone były, w ramach prowadzonych operacji reagowania kryzysowego, domy współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC House) czy prowincjonalne zespoły odbudowy (Provincial Reconstruction Team – PRT), o których w dokumentach normatywnych (polityce i doktrynach CIMIC) nie znajdziemy informacji. Ich skład i realizowane zadania zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego artykułu.

Struktury współpracy cywilno-wojskowej w wybranych operacjach reagowania kryzysowego NATO

Funkcjonowanie struktur współpracy cywilno-wojskowej w operacjach reagowania kryzysowego NATO zostanie przedstawione na przykładzie pierwszej takiej operacji, w Bośni i Hercegowinie, oraz jednej z ostatnich, w Afganistanie, zakończonej w 2014 r.

W grudniu 1995 r. NATO, po raz pierwszy w swej historii, przystąpiło do operacji reagowania kryzysowego. Była to operacja w Bośni i Hercegowinie, prowadzona przez siły implementacyjne IFOR (do 1996 r.), a następnie przez siły stabilizacyjne SFOR (do 2004 r.), których celem było wprowadzenie w życie postanowień porozumienia z Dayton². Przygotowując operację Joint Endeavour, planiści NATO nie przewidzieli tak dużego udziału rządowych i pozarządowych instytucji, organizacji humanitarnych czy prywatnych organizacji wolontarystycznych, które zaangażowały się w operację odbudowy i rekonstrukcji infrastruktury oraz udzielenia pomocy humanitarnej. Aby rozwiązać problem nadmiernej koncentracji pomocy humanitarnej i ekonomicznej, szczególnie w rejonach dużych miast lub ważnych szlaków komunikacyjnych, skorzystano z istniejących w NATO sił i zasad współpracy cywilno-wojskowej oraz doświadczeń w tym zakresie z misji pokojowych ONZ. Początek współpracy cywilno-wojskowej, szczególnie w zakresie koordynacji i uporządkowania wysiłku, został wymuszony również przez konieczność poruszania się dużej liczby konwojów z wszelkiego rodzaju pomocą w terenie silnie zaminowanym. W ramach prac zapobiegawczych, związanych z zaminowaniem terenu, strony konfliktu przekazywały komórkom CIMIC opisy miejsc, w których znajdowały się niewypały, pułapki i pola minowe, środki wybuchowe czy zasieki drutowe, które mogły narazić na niebezpieczeństwo przebywającą na tym terenie ludność cywilną oraz siły NATO [Józwiak, Marcinkowski 2002, s. 91; Miler 2012, s. 375].

Siły IFOR zapewniały wsparcie realizacji zadań cywilnych w ramach prowadzonej operacji. Podczas realizacji zadań współpracowały z: Biurem Wysokiego Przedstawicie-

---

² Porozumienie z Dayton (Dayton Peace Agreement) dotyczyło wojskowych aspektów ustanowienia pokoju na terenach Bośni i Hercegowiny. Zawierało między innymi plan interwencji międzynarodowej w konflikt na tym terenie. Dzieliło operacje w tym kraju na dwa segmenty, wojskowy, realizowany przez koalicję państw wykorzystującą struktury NATO, i cywilny, realizowany przez OBWE [Józwiak, Marcinkowski 2002, s. 90].

la ONZ (OHR), Policją Międzynarodową (IPTF), Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (ICRC), Światową Organizacją Zdrowia (WHO), Programem Pomocy Żywnościowej (WFP), Wysokim Komisarzem ONZ ds. Uchodźców (UNHCR), Misją Nadzorującą Wspólnotę Europejską (ECMM), Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Międzynarodowym Trybunałem ds. Zbrodni Wojennej w byłej Jugosławii (ICTY) oraz wieloma innymi organizacjami, włączając w to ponad 400 organizacji pozarządowych. Zadania sił IFOR polegały na szerokim zabezpieczeniu tych organizacji, obejmującym takie działania, jak tymczasowe zakwaterowanie, opieka oraz ewakuacja medyczna, naprawa oraz ewakuacja sprzętu, usługi transportowe, informacje o stanie bezpieczeństwa oraz doradztwo i wiele innych usług logistycznych. W stosunkowo krótkim okresie funkcjonowania sił IFOR (jeden rok) zadania w ramach współpracy cywilno-wojskowej były realizowane przez około 350-osobowy personel cywilny i wojskowy wszystkich szczebli dowodzenia siłami IFOR na poziomie operacyjnym i taktycznym (dowództw wielonarodowych sił połączonych, dowództw poszczególnych komponentów, dowództw jednostek wchodzących w ich skład). W skład tej 350-osobowej grupy personelu CIMIC wchodziła również wysoko wykwalifikowana kadra specjalistów z różnych dziedzin, m.in. nauczyciele, prawnicy, specjaliści ds. transportu publicznego, ekonomiści, specjaliści ds. rolnictwa, inżynierowie. Stanowili oni tę część zespołu CIMIC, która zapewniała doradztwo, a także wsparcie techniczne oraz koordynację zadań podjętych przez wiele grup roboczych i komisji, a także organizacji pozarządowych i cywilnych oraz władz lokalnych z siłami wojskowymi IFOR [Miler 2012, ss. 374–375].

Od grudnia 1996 r. mniejsze liczebnie siły SFOR, w ramach prowadzonej operacji „Joint Guard”, koncentrowały się na wdrażaniu postanowień porozumienia pokojowego z Dayton dzięki stworzeniu środowiska bezpieczeństwa, w którym państwowe i lokalne władze oraz organizacje międzynarodowe mogły wykonywać swe zadania bez przeszkód, oraz dzięki zapewnieniu wsparcia innym organizacjom w ramach współpracy cywilno-wojskowej, z uwzględnieniem kryterium redukcji sił w rejonie operacji. W związku ze wzrostem liczby i skali wspólnie realizowanych wojskowych i cywilnych projektów utworzono Centrum Koordynacji Współpracy Cywilno-Wojskowej, którego zadaniami było: monitorowanie potrzeb humanitarnych ludności cywilnej; nawiązywanie i utrzymywanie łączności z lokalnymi władzami cywilnymi, wojskowymi oraz policją lokalną i międzynarodową (IPTF); sprawdzanie zgodności zdarzeń polityczno-militarnych i społecznych z treścią i duchem porozumienia z Dayton; koordynowanie spotkań organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych. Skuteczność realizacji zadań CIMIC przez siły SFOR zapewniono poprzez włączenie w strukturę wszystkich szczebli dowodzenia operacyjnego dodatkowych elementów, zajmujących się koordynacją działań o charakterze militarnym z akcjami o znaczeniu cywilnym. Na szczeblu dowództwa SFOR była to komórka J-5, w międzynarodowych brygadach – G-5, a na szczeblu pod-

oddziałów – S-5. Dla przykładu w Nordycko-Polskiej Brygadzie SFOR (w 1999 r.) komórka CIMIC G-5 składała się z sekcji: prawno-informacyjnej; demokratyzacji życia w kraju; powrotu uchodźców i wypędzonych; projektów; kontaktów z organizacjami międzynarodowymi, ludnością cywilną i miejscowymi liderami [Józwiak, Marcinkowski 2002, ss. 92–93, cyt. za: Italian CIMIC Unit, „Rivista Militare”, nr 3, 1999]. Do zasadniczych zadań tych sztabowych komórek CIMIC w siłach SFOR należało: zapewnienie stałych kontaktów pomiędzy lokalnymi władzami a organizacjami cywilnymi w zakresie realizacji zawartych kontaktów i porozumień; przekazywanie zainteresowanym informacji ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i ochrony; koordynowanie wydawanych komunikatów w kwestiach mających zasadnicze znaczenie dla spraw publicznych; wspieranie kampanii informacyjnej i tworzenie pozytywnego wizerunku sił zbrojnych uczestniczących w misji; zapewnienie pomocy merytorycznej w rozpatrywaniu prawnych aspektów porozumień, memorandumów, skarg i zażaleń; koordynowanie przygotowań ekspertów, analiz i opracowań na potrzeby dowództwa w zakresie współpracy cywilno-wojskowej i politycznej; współuczestniczenie w przygotowaniu danych do planowania kolejnych etapów operacji [Józwiak, Marcinkowski 2002, ss. 93–94, cyt. za: Italian CIMIC Unit, „Rivista Militare”, nr 3, 1999].

Aby zwiększyć efektywność współpracy cywilno-wojskowej w Bośni i Hercegowinie, wykorzystano tzw. domy współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC House) oraz służbę prasowo-informacyjną, których rola uwydatniła się szczególnie przy kształtowaniu pozytywnego obrazu misji, żołnierzy SFOR oraz wartości zachodzących przemian polityczno-militarnych. Pomysł organizowania domów współpracy cywilno-wojskowej pojawił się w drugiej połowie 1997 r. jako wyraz zmian charakteru misji SFOR z wojskowej na bardziej cywilną i większego otwarcia na współpracę z władzami lokalnymi i ludnością. Pierwszy taki dom został otwarty w kwietniu 1998 r. w miejscowości Doboj w strefie działań Nordycko-Polskiej Brygady. Bazując na pięciomiesięcznych doświadczeniach dotyczących funkcjonowania tego domu, które wykazały, że jest to potrzebna i atrakcyjna forma współpracy, przystąpiono do organizacji „sieci domów współpracy”. Do ich głównych zadań należało: występowanie w roli pracującego dwukierunkowo centrum informacyjnego; udzielenie wsparcia w opracowywaniu propozycji planów projektów pomocy gospodarczej i humanitarnej; prowadzenie banku spraw do załatwienia; wsparcie i doradztwo prawne dla lokalnych władz oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku żołnierzy SFOR [Józwiak, Marcinkowski 2002, ss. 95–96, cyt. za: Italian CIMIC Unit, „Rivista Militare”, nr 3, 1999; Miler 2012, ss. 380–381].

Ważną rolę w kształtowaniu warunków rozwijania współpracy cywilno-wojskowej odegrały także sekcje prasowo-informacyjne i oficerowie prasowi. Jedną z form ich aktywności były audycje radiowe w lokalnych rozgłośniach wszystkich skonfliktowanych stron (serbskiej, chorwackiej i bośniackiej). W strefie działalności Nordycko-Polskiej Bry-

gady funkcjonowało w 1999 r. 15 rozgłośni radiowych. Tematyka nadawanych audycji obejmowała problemy: lokalne (rozminowanie, budowa dróg, mostów, szkół); społeczne (konieczność i zasady kształtowania nowych, partnerskich warunków współżycia, demokratyzacji społeczeństw); współpracy cywilno-wojskowej (propagowanie idei CIMIC, informacje o zasadach funkcjonowania „domów współpracy”); pomocy humanitarnej i gospodarczej udzielanej lokalnej społeczności; z życia jednostek wojskowych NATO i państw je wystawiających [Józwiak, Marcinkowski 2002, ss. 96–97, cyt. za: Italian CIMIC Unit, „Rivista Militare”, nr 3, 1999; Miler 2012, ss. 380–381].

Konkludując, należy stwierdzić, że w operacjach reagowania kryzysowego NATO w Bośni i Hercegowinie współpracę cywilno-wojskową realizowały dwa rodzaje struktur. Były to komórki sztabowe na wszystkich szczeblach dowodzenia sił IFOR i SFOR oraz domy współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC House), w skład których wchodził personel wojskowy i cywilni specjaliści. Ważnymi elementami wspomagającymi współpracę cywilno-wojskową były sekcje prasowo-informacyjne i oficerowie prasowi.

Po atakach na World Trade Center i Pentagon z 11 września 2001 r. Stany Zjednoczone, w ramach walki z międzynarodowym terroryzmem, rozpoczęły 7 października 2001 r. na terenie Afganistanu operację „Enduring Freedom” („Trwała Wolność”), której celem była eliminacja talibów i wojowników Al-Kaidy. Stosunkowo szybko opanowano znaczne obszary kraju, łącznie ze stolicą (Kabulem), z której wyparci zostali talibowie. Jednak talibowie nie zostali całkowicie rozbici, co spowodowało, że prowadzone działania sprostawały się głównie do pojedynczych operacji wymierzonych przeciwko konkretnym grupom, ukrywającym się w górach. Kolejnym krokiem, po zakończeniu zasadniczych działań militarnych skierowanych przeciwko talibom, było przeprowadzenie normalizacji kraju. Na mocy rezolucji RB ONZ nr 1386 z 20 grudnia 2001 r. utworzono Międzynarodowe Siły Wspierania Bezpieczeństwa (International Security Assistance Force – ISAF), początkowo pod auspicjami ONZ, a od 2003 r. kierowane przez NATO. Głównymi celami misji ISAF było: pomaganie rządowi Afganistanu w budowie i szkoleniu afgańskich sił bezpieczeństwa, wspieranie w utrzymaniu bezpieczeństwa w Kabulu i na sąsiednich terenach, tak aby umożliwić personelowi ONZ funkcjonowanie w bezpiecznych warunkach oraz aby siły bezpieczeństwa mogły podejmować działania na innych zamieszkałych obszarach, pomoc w przywracaniu i odbudowie infrastruktury, wspieranie administracji w rozwoju przyszłych struktur sił bezpieczeństwa [Hudyna 2011, ss. 146–147].

W osiągnięciu wyżej wymienionych celów ważną rolę odegrały struktury współpracy cywilno-wojskowej rozmieszczone w dowództwie ISAF oraz w dowództwach kontyngentów wojskowych poszczególnych państw uczestniczących w tej operacji, jak również specjalnie tworzone grupy, centra i zespoły CIMIC organizowane w rejonach odpowiedzialności tych państw. Skład i charakter zadań komórek sztabowych CIMIC wszystkich szczebli dowodzenia ISAF nie różniły się od tych, opisanych w dokumentach nor-

matywnych CIMIC, które funkcjonowały w operacjach reagowania kryzysowego NATO na Bałkanach. Na przykład na szczeblu dowództwa ISAF funkcjonowała komórka CJ-9 w składzie dowództwa, zespołu koordynacji, zespołu operacyjnego, zespołu planowania i zespołu oficerów łącznikowych. Do jej zadań należało: zapewnienie wymiany informacji dotyczących spraw z obszaru zainteresowania podmiotów cywilnych i wojskowych; zorganizowanie sprawnie działającego punktu kontaktowego dla organizacji cywilnych, zwłaszcza humanitarnych (miejsce przyjęcia próśb o wsparcie w razie zagrożenia); przygotowanie oraz koordynowanie wsparcia, jakiego udzielał ISAF organizacjom cywilnym; monitorowanie i ocenianie reakcji środowiska cywilnego na implementację postanowień pokojowych; uczestniczenie w opracowywaniu zadań dla podległych dowództw i jednostek (dowództw regionalnych oraz prowincjonalnych zespołów odbudowy); koordynowanie działalności CIMIC, zarówno między komórkami dowództwa ISAF, jak i między podległymi dowództwami i jednostkami; identyfikowanie i ocenianie możliwości działania CIMIC [Ramczyk 2008, s. 53].

W PKW (polskim kontyngencie wojskowym) funkcjonowała sekcja CIMIC oraz Grupa Wsparcia CIMIC, których głównym zadaniem była realizacja projektów doraźnych. Korzystając ze środków MSZ i MON, żołnierze CIMIC zrealizowali zadania polegające na: zakupie narzędzi rolniczych, lamp słonecznych i środków higieny; dystrybucji pomocy humanitarnej otrzymywanej od różnych organizacji; przekazywaniu darów przeznaczonych dla Afgańczyków, które w kraju gromadziły organizacje pozarządowe i osoby prywatne [Matuszak online].

W rejonie prowadzonej operacji ISAF organizowane były także centra CIMIC. Jednym z nich było centrum CIMIC w Kabulu, które powstało głównie po to, by utrzymać kontakty pomiędzy dowódcą ISAF a wszystkimi podmiotami cywilnymi. Drugim powodem była konieczność stworzenia możliwości wymiany informacji pomiędzy środowiskiem wojskowym a cywilnym. Biorąc pod uwagę fakt, iż to centrum funkcjonowało na szczeblu operacyjnym, z założenia nie przewidywano indywidualnych kontaktów z ludnością. Centrum było przeznaczone przede wszystkim do utrzymania komunikacji z przedstawicielami organizacji cywilnych (międzynarodowych, rządowych oraz pozarządowych), jak również instytucji rządowych Afganistanu. Obszary działalności tego centrum to: cykliczne spotkania z przedstawicielami organizacji międzynarodowych; kontakty z przedstawicielami afgańskich organizacji pozarządowych w sprawie realizacji projektów CIMIC; przekazywanie szefowi centrum CIMIC informacji o sytuacji cywilnej na terenie Kabulu; monitorowanie kilku dziedzin życia cywilnego Afganistanu, w tym problemów związanych z migracją ludności, funkcjonowaniem placówek edukacji oraz ochroną zdrowia, osłoną socjalną ludności, kulturą, sportem, rolnictwem i zasobami naturalnymi [Dylong, Jędraszko 2007, ss. 96–99].

Specyfika działań w Afganistanie oraz konieczność zaangażowania lokalnych władz w proces odbudowy państwa, zarówno w sferze administracji, jak i infrastruktury, przesądziły o podjęciu decyzji dotyczącej utworzenia specjalnych zespołów nazwanych Provincial Reconstruction Team – PRT (Zespoły Odbudowy Prowincji). Na terenie całego Afganistanu było 26³ takich wielonarodowych zespołów prowadzonych przez poszczególne państwa ISAF. Liczyły one od 60 do 100 żołnierzy i pracowników cywilnych. Ich działania polegały na realizacji długoterminowych inwestycji i projektów, których celem była poprawa warunków życia mieszkańców Afganistanu, doświadczonych długotrwałymi wojnami i waściami plemiennymi. Ten cel osiągnano poprzez realizację projektów pomocowych oraz doradztwo władzom prowincji na różnym szczeblu. Jeden z takich zespołów funkcjonował w prowincji Ghazni. Tworzyli go wspólnie Amerykanie i Polacy⁴. Polski zespół specjalistów w PRT Ghazni rozpoczął swoją działalność 28 czerwca 2008 r. i funkcjonował do 30 listopada 2013 r. W jego strukturze znajdowali się specjaliści cywilni z różnych dziedzin, m.in. ds. edukacji, spraw społecznych, infrastruktury, budowy dróg i mostów, prawa, specjalista ds. kontaktów z mediami lokalnymi, małej przedsiębiorczości. Skład cywilnych ekspertów zależał od aktualnie realizowanych projektów i potrzebnych do ich realizacji fachowców. Bardzo ważną rolę odgrywali też żołnierze. Polską częścią dowodził oficer w stopniu podpułkownika wspierany przez oficerów młodszych. Szczególne miejsce zajmował pluton ochrony, który czuwał nad bezpieczeństwem ekspertów realizujących projekty. Ważnym obszarem aktywności PRT Ghazni było doradztwo władzom prowincji na różnym szczeblu, które obejmowało między innymi regularne spotkania z gubernatorem prowincji Ghazni, spotkania z dyrektorami poszczególnych departamentów, udział w szurach (spotkaniach starszyny plemiennej), wizyty w dystryktach tworzących prowincję Ghazni, kontakty z przedstawicielami parlamentu afgańskiego i Radą Prowincji Ghazni. Miały one na celu podniesienie poziomu świadomości wszystkich szczebli administracji na temat roli, jaką powinny pełnić jako przedstawiciele społeczności. Najważniejszym zadaniem PRT pozostawała jednak realizacja projektów pomocowych, które w przypadku polskiej części PRT finansowane były ze środków polskiego MSZ (do końca 2012, a w ostatnim roku działalności – przez MON). Mimo stosunkowo skromnego budżetu przez cały okres funkcjonowania zespołu na tę działalność wydano 81 mln złotych. Przełożyło się to na wykonanie 194 projektów rozwojowych różnego typu. Można je podzielić na kilka grup: projekty infrastrukturalne, wśród których najwięcej dotyczyło rozbudowy infrastruktury drogowej i sieci ener-

³ W publikacji „PKW Afganistan – newsletter nr 2” podano, że na terenie Afganistanu było 28 PRT [online], http://www.archiwumdo.wp.mil.pl/plik/File/Afganistan_2007-2014_Newsletter_nr_2_pomoc_rozwojowa.pdf, dostęp: 23.10.2018.

⁴ Amerykańsko-polski zespół odbudowy prowincji (PRT Ghazni) liczył ponad 120 osób. Polski komponent składał się z trzech oficerów, 13 specjalistów cywilnych, miejscowych tłumaczy i 20-osobowego plutonu ochrony. Szef polskiej części PRT Ghazni pełnił również funkcję zastępcy dowódcy tego PRT.

getycznej; projekty szkoleniowe i edukacyjne, w ramach których uczono czytania i pisanie oraz podstaw zawodu; projekty kierowane do administracji i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości oraz bardzo ważne projekty wodne (ważne z tego względu, że bardzo dużym problemem Afganistanu pozostaje ograniczony dostęp do wody). Każdy ze zrealizowanych projektów znacznie poprawiał codzienną egzystencję mieszkańców prowincji Ghazni. Wszystkie projekty zostały zrealizowane na wniosek i przy poparciu władz lokalnych. Idea realizacji działań PRT opierała się bowiem na dwóch filarach: a) oszacowaniu potrzeb danej społeczności i b) przygotowaniu, w porozumieniu z władzami lokalnymi różnego szczebla (od starszyny wioski do gubernatora prowincji włącznie), propozycji projektowej i następnie jej realizacji. Inwestycje dotyczyły różnych dziedzin. Realizowano je nie tylko w stolicy prowincji (Ghazni), ale też w różnych jej dystryktach. Warunkiem podstawowym pozostawało jednak bezpieczeństwo w danej lokalizacji oraz możliwość kontroli wykonywanych projektów [Matuszak online].

Podsumowanie

Współpraca cywilno-wojskowa w NATO może być realizowana we wszystkich rodzajach prowadzonych operacji, zgodnie z określonymi w dokumentach doktrynalnych zasadami i zadaniami, tylko wtedy, gdy będzie dysponowała zdolnościami operacyjnymi, na które, oprócz założeń koncepcyjnych, komponentu edukacyjno-szkoleniowego oraz zabezpieczenia logistycznego, składać się będzie wyszkolony personel zorganizowany w określone komórki i jednostki CIMIC, czyli struktury CIMIC.

Współpraca cywilno-wojskowa w taki zinstytucjonalizowany sposób była po raz pierwszy realizowana przez wojska NATO w Bośni i Hercegowinie. W tym obszarze CIMIC odgrywała istotną rolę w operacjach prowadzonych przez IFOR – Siły Implementacyjne NATO oraz SFOR – Siły Stabilizacyjne NATO, będąc integralnym elementem działalności na wszystkich szczeblach dowodzenia. Komórki sztabowe CIMIC, w składzie wyszkolonego personelu wojskowego oraz cywilnych ekspertów, były organizowane na wszystkich szczeblach dowodzenia – operacyjnym (J-5(9)) oraz taktycznym (G-5, S-5). Dodatkowym elementem, znacznie zwiększającym efektywność współpracy wojsk prowadzących operację z środowiskiem cywilnym, były domy współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC House), które pełniły funkcję współcześnie organizowanych w operacjach NATO centrów CIMIC.

Nie we wszystkich operacjach NATO doktrynalne struktury CIMIC, takie jak komórki sztabowe, grupy czy centra CIMIC, wystarczały. Żeby ułatwić osiągnięcie założonych celów prowadzonych operacji NATO, organizowano dodatkowe struktury. Przykładem takich struktur były prowincjonalne zespoły odbudowy (Provincial Reconstruction Team – PRT) organizowane na terenie całego Afganistanu w operacji ISAF.

Należy zatem stwierdzić, że w zależności od miejsca lub charakteru prowadzonych przez NATO operacji struktury współpracy cywilno-wojskowej były i będą elastycznie dostosowywane do istniejących warunków i potrzeb.

Bibliografia

AJP-3.4.9 Allied Joint Doctrine For Civil-Military Cooperation (2013), NATO Standardization Agency (NSA).

AJP-9 NATO Civil-Military Co-Operation (CIMIC) Doctrine (2003), NATO Standardization Agency (NSA).

Cieślarczyk M., Chojnacki M., Radomyski A. (2003), *Współpraca cywilnowojskowa (CIMIC) w Siłach Zbrojnych (SP) RP (CIVIL-MILITARY COOPERATION)*, AON, Warszawa.

Doktryna Współpracy Cywilno-Wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9 (2004), MON, Warszawa.

Dylong A., Jędraszko J. (2007), *Centrum CIMIC na szczeblu operacyjnym*, „Myśl Wojskowa”, nr 1.

Hudyna P. (2011), *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953–2008*, UAM, Poznań.

Józwiak A., Marcinkowski Cz. (2002), *Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych*, AON, Warszawa.

MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Co-operation (2002), NATO International Military Staff [online], <https://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>.

Miler A. (2012), *Rola i zadania CIMIC w operacjach na Bałkanach*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 4, AON, Warszawa.

Panek B. (2005), *Wybrane problemy współpracy cywilno-wojskowej na poziomie operacyjnym*, AON, Warszawa.

Matuszak J., *PKW ISAF w Afganistanie (2007–2014)*, Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa [online], <https://cwdpgp.wp.mil.pl/pl/articles/historia-misji-3/2018-01-195-pkw-isaf-w-afganistanie-2007-2014/>, dostęp: 24.10.2018.

Ramczyk A. (2008), *Zespół operacyjny komórki CIMIC dowództwa ISAF*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, nr 1.

Zbiór dokumentów normatywnych NATO w zakresie CIMIC (2003), DWLiOP, Warszawa.

